

אלו הן הגולין פרק שני מכות

(ג' י"א רב הונא, ט' ז' י"ג)
כי לא שונא הוא לך,
(א) ומתקבלים הכהה עליי.
רש"י, ט"ז (ד) ר"א ר"ב, כ"ב

תורה אור השלם

1. תבין לך הדרך והשלשת את גבול ארצך אשר יחילך יי אלהיך לנפש שמה כל רצונך דברים ט ג 2. טוב וישר יי על כן יורה השמים בדרך: תהלים כה ח 3. ואשר לא יצדק והאלהים אנה לידו ושמתו לך מקום אשר ינוס שמה: שמות כא ג 4. כהאש יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע וידו לא תהיה בקי: שמאל א כד יג 5. ויאמר אלהים אל כלעם לא תלך עמהם לא תאגר את הקעם כי ברוך הוא: במדבר כב יב 6. וקרא אלהים אל כלעם לילך ויאמר לו אם לקרא לך באו האששים קום לך אחם ואך את הדבר אשר אדבר אליך אתו תעשה: במדבר כב כ 7. כה אמר יי גאלך קדוש ישראל אני יי אלהיך מלמדך להועיל מדינך בדרך תלך: ישעיהו מת יז 8. אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן: משלי ג לד 9. פן ירדך גאל הדם אחרי הרצח כי יחס לבבו והשיגו בני יריבה הדרך והקבו נפש ולו עיר משפט מות כי לא שונא הוא לו מתמול שלשום: דברים טו ו 10. וזה דבר הרצח אשר ינוס שמה ותי אשר יבה את רעהו בבלי דעת והוא לא שונא לו מתמול שלשום: דברים טו ו 11. ושלחו זקני עירו ולקחו אתו משם ותנו אתו ביד גאל הדם ומה: דברים יב יב 12. והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם והשיבו אתו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וישב בה עד מות הכהן הגדול אשר משח אתו בשמן הקדש: במדבר לה כה 13. ונס אל אחת מהערים האלה ועמד פתח שער העיר ודבר באוני זקני העיר והיא את דבריו ואספו אתו העדה אליהם ותנו לו מקום וישב עמם: יהושע כ ד 14. ותפשו בו אבין ואמו והוציאו אתו אל זקני עירו ואל שער מקמו: דברים כא ט 15. והיה העיר הקרובה אל החלל ולקחו זקני העיר והוא עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא מכה בעל: דברים כא ג

מקלט היה כסוב על פרשת דרכים. כלל מקום שהיו שני דרכים מפולגים אחד לעיר מקלט היה עץ מקוטו צלוחו דרך וכתוב בו מקלט: פסח ליה פיסחא. כשהיה רוצח לדרוש צפרסם רוצחים היה מתחיל קן: והאלהים אנה לידו. זהו שומר הכסוב כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע.

משל הקדמוני היה התורה שהיא משל הקצ"ה שהיא קדמוני של עולם והיא אמרה מרשעים יצא רשע והיכן אמרה והאלהים אנה לידו והיאלך הקצ"ה ממניא מכסוב מדבר. והאלהים אלא ע"י שהיו שניהם רשעים ההורג והנהרג ההורג היה חייב גלות ואין עד דבר והוא לא גלה והנהרג היה חייב מיתה ואין עד דבר ולא נהרג לפיכך הקצ"ה מומנן לפונדק אחד כו': כזה הכסוב מדבר. והאלהים אנה לידו: נופל עליו והורגו. ויש עדים ויגלה על כרחו: בדרך תלך. בדרך אשר נצטרך לילך: אם ללצים נא אדם להתמנר: הוא יליץ. אין מעכבין צידו: ומלאו גולל הדם.

בדרך (ט) צהליכמו: בגולל הדם הכסוב מדבר. וה"ק פן ירדוף גולל הדם אחרי הרוצח והשיגו והכהו נפש ולא יתיירא מצ"ד כי לו אין משפט מות וסוף המקרא האומר כי לא שונא הוא וגו' מוסב על ראשו פן ירדוף גולל הדם אפי' חומר לך להכין לו הדבר כי לא שונא היה לו ולא הרגו מדעת: ברוב הכסוב מדבר. וה"ק פן ירדוף והשיגו והכהו והוא לא היה ראוי למות כי לא שונא היה להרוג ולא הרגו מדעת: הכי רוצח אמור כו'. שאין לו משפט מות ולא היה לריך לכתוב צבינו ולו אין משפט מות: הרבה שליחות עושה. דברים שאין נעשים ע"י האדם נעשים ומתקבלים על ידי הרבה נעשים: פשיטא. כיון דהוא גולה ודאי צבינו הרג דאי צבינו גולה וכי גולה היה: ה"ג דאי צבינו צר גלות הוא צתמיהה: כפתלה. תחלת משפטן של רוצחים ועיקרו זהו אחד שוגג ואחד מויד כו'. וליף טעמא מקרא וכי יהיה איש שונא לרעהו וארצו לו וקס עליו וגו' משמע אם הורגו צכוונה ינוס וכתיב צתמיה ושלמו זקני עירו וגו': רבי אומר. לא אמר הכסוב שיגלה אלא הוא טועה וגולה ולימדך הכסוב שיקמחו משם ויהרגוהו: ודבר באוני זקני העיר הויא. מקרא בספר יהושע: מלוה בעלמא. מלוה שיהו שם זקנים ומיהו כי אין צה זקנים נמי קלטו: כגון סורר ומורה כתיב (דברים כג) והוצילו אותו אל זקני עירו: כלשון

והא תניא רבי יוסי בר יהודה אומר וכו'. וא"ת ואמאי לא מייתי ממתיה דר' יוסי בר יהודה דמתני' וי"ל דמתני' איכא למימר דלא חייבי קאמר אלא מאליהם היו גולין צבינו שהיו טועים דקאמר רבי הנה צברייתא אכל צברייתא מוכח שפיר דמינין קאמר מדמייתי פסוק גבי מויד אכל דמתני' לא מייתי קרא גבי מויד כן נראה למש"ס ועוד נראה דע"כ צברייתא ליכא למימר דמאליהן קאמר דע"כ היינו רבי: חד אמר טביאין עגלה ערופה. מינה דהא תנן (פסוק דף מד): עגלה ערופה אין מודדין אלא מעיר שיש בה צ"ד וי"ל דהתם מיירי כגון דליכא עיריות טובא ונחלא מינייהו יש צ"ד כיון דמלי לאוקומי קרא דמקיימי ליה אכל הכל מיירי כגון שאין שם צ"ד כלל העיריות הסמוכות הלכך אמרין דמ"מ מודדין מינייהו: אפילו

עליו והרגו * זה שהרג במזיד נהרג וזה שהרג בשוגג גולה אמר רבה רב הונא אמר רב הונא ואמרי לה אמר רב הונא א"ר אלעזר בן התורה וכן הנביאים ומן הכתובים * בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו מן התורה דכתיב * לא תלך עמהם וכתוב * קום לך אתם מן הנביאים דכתיב * אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך (זו) תלך מן הכתובים דכתיב * אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן אמר רב הונא רוצח שגלה לעיר מקלט ומצאו גואל הדם והרגו פטור קסבר * ולו אין משפט מות בגואל הדם הוא דכתיב מיחיבי ולו אין משפט מות ברוצח הכתוב מדבר אהה אומר ברוצח או אינו אלא בגואל הדם כשהוא אומר * והוא לא שונא לו מתמול שלשום הוי אומר ברוצח הכתוב מדבר הוא דאמר כי האי תנא דתניא ולו אין משפט מות בגואל הדם הכתוב מדבר אתה אומר בגואל הדם הכתוב מדבר או אינו אלא ברוצח כשהוא אומר * כי לא שונא הוא לו מתמול שלשום הרי רוצח אמור הא מה אני מקיים ולו אין משפט מות בגואל הדם הכתוב מדבר תנן מוסרין לו שני ת"ח שמא יהרגו בדרך וידברו אליו מאי לאו דמתרו ביה דאי קטיל בר קטלא הוא לא כדתניא וידברו אליו דברים הארוים לו דאומרים לו אל תנהג בו מנהג שופכי דמים בשגגה בא מעשה לידו ר"מ אומר הוא מדבר ע"י עצמו שנאמר * וזה דבר הרוצח אמרו לו הרבה שליחות עושה אמר מר בשגגה בא מעשה לידו פשיטא דאי במזיד בר גלות הוא אין והא תניא ר' יוסי בר יהודה אמר בתחלה אחד שוגג ואחד מויד מקדימין לערי מקלט וב"ד שולחין ומביאין אותם משם מי שנתחייב מיתה הרגוהו שנאמר * ושלחו זקני עירו ולקחו אותו משם ונתנו אותו ביד גואל הדם ומת מי שלא נתחייב פטורוהו שנאמר * והצילו העדה את הרוצח מיד גואל הדם מי שנתחייב גלות מחזירין אותו למקומו שנא' * והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה רבי אומר מעצמן הן גולין כסבורין הן אחד שוגג ואחד מויד קולטות והן אינן יודעין שבשוגג קולטות במזיד אינן קולטות א"ר אלעזר * עיר שרובה רוצחים אינה קולטת שנאמר * ודבר באוני זקני העיר והיא את דבריו ולא שהיושו דבריהן לדבריו וא"ר אלעזר * עיר שאין בה זקנים אינה קולטת דבעינן זקני העיר וליכא איתמר עיר שאין בה זקנים רבי אמי ור' אסי חד אמר קולטת וחד אמר אינה קולטת למאן דאמר אינה קולטת מצוה בעלמא ועיר שאין בה זקנים ר' אמי ורבי אסי חד אמר נעשה בה בן סורר ומורה וחד אמר אין נעשה בה בן סורר ומורה למ"ד אין נעשה בה בן סורר ומורה בעינן * זקני עירו וליכא למ"ד נעשה בה בן סורר ומורה מצוה בעלמא ועיר שאין בה זקנים ר' אמי ור' אסי חד אמר אינה קולטת מצוה בעלמא א"ר חמא בר חנינא מפני מה נאמרה פרשת רוצחים דאמר מביאה עגלה ערופה

מח א מיי פ"ח מהל' רחל הלכה ה סנה ע"ן ע"ו: מב ב מיי פ"ה מהל' סנה הל' א ופ"ו כל הפרק ע"ש: ג ג מיי פ"ה מהל' רחל הלכה ע"ו: נא ד מיי סס הל' מ: נב ה ר מיי סס פ"ו הלכה ט:

גליון הש"ס

גמ' זה שהרג במזיד נהרג. ע"ן סנה דף ט ע"ב תוס' ד"ה מי:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אנה לידו וגו' זהו שאמר הכתוב כסבר יאמר משל: (ב) רש"י ד"ה ומלאו גולל הדם בדרך כהליכמו. כ"כ גלוינו דלולא כבר היה צביר מקלט ולא חוק לתמוס ומלאו והרגו פלוגתא דמנאי היא לקמן נמתני' דף י"א ע"ב ונמנ' דף י"ב ע"א:

מוסף רש"י

לזה אין עדים. לא היו עדים דבר שיעידו, זה לא נכח וכו' לא גלה (שמות ו) ונפל עליו והרגו. וענין מתידין עליו ומתידין אותו לגלות (שם).

רבינו חננאל

עלות עשתידי שלמה כן להקריב על גבי המזבח תניא רבי אלעזר בן עקיבא אומר מקלט מקלט עיקר כתוב על פרשת דרכים כדו שיכיר הרוצח וינפנו לשם שנאמר הכין לך הדרך. עשה הכנה לדרך: מרשעים יצא רשע. כגון אחד שהרג שבעה ואחד שהרג במזיד ואין בהן עדים זימנם הקב"ה למקום אחד זה שהרג במזיד ישב תחת הסולם וזה שהרג שוגג היה יורד מן הסולם נפל עליו והרגו זה שהרג במזיד נהרג וזה שהרג בשוגג גולה: מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו. מן התורה דכתיב לא תלך עמהם כיון שרצה נאמר לו קום לך אחם. מן הנביאים אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך. מן הכתובים אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן: ולו אין משפט מות בגואל הדם (הרש"י שם) הוציא והרגו והנהגו מרב. (וידיברו) אליו דברים הארוים לו אומרין לך אל תנהג בו מנהג שופכי דמים בשגגה עיר שאין בה זקנים רבי אמי ור' אסי חד אמר קולטת ומי שאין בה זקנים אינה קולטת מצוה בעלמא ועיר שאין בה זקנים ר' אמי ורבי אסי חד אמר נעשה בה בן סורר ומורה וחד אמר אין נעשה בה בן סורר ומורה למ"ד אין נעשה בה בן סורר ומורה בעינן * זקני עירו וליכא למ"ד נעשה בה בן סורר ומורה מצוה בעלמא ועיר שאין בה זקנים ר' אמי ור' אסי חד אמר אינה קולטת מצוה בעלמא א"ר חמא בר חנינא מפני מה נאמרה פרשת רוצחים דאמר מביאה עגלה ערופה

אמר מביאה עגלה ערופה וחד אמר אין נעשה בה בן סורר ומורה למ"ד אין נעשה בה בן סורר ומורה בעינן * זקני עירו וליכא למ"ד נעשה בה בן סורר ומורה מצוה בעלמא ועיר שאין בה זקנים ר' אמי ור' אסי חד אמר אינה קולטת מצוה בעלמא א"ר חמא בר חנינא מפני מה נאמרה פרשת רוצחים דאמר מביאה עגלה ערופה

זקני עירו וליכא למ"ד נעשה בה בן סורר ומורה. וכן אינה מביאה עגלה ערופה דבעינן בה זקני עירו והיא הויא את דבריו ולא שתשו דבריהם לדבריו. וכן עיר שאין בה זקנים אינה קולטת ואין נעשה בה בן סורר ומורה. מפני מה נאמר פרשת רוצחים

